

Tautos judėjimas už gyvosios gamtos išsaugojimą VšĮ „Girių inspekcija“

Kodas 306625563, Didlaukio g. 42-8, LT-08330 Vilnius, tel. +370 679 34089, el. paštas giriuinspekcija@gmail.com

LT487189900010700257

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai

Kopija:

Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos

PASTABOS IR PASIŪLYMAI

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRO ĮSAKymo „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRO 2009 M. GRUODŽIO 31 D. ĮSAKymo NR. D1-858 „DĖL SAUGOMŲ RŪŠIŲ INFORMACINĖS SISTEMOS NUOSTATŲ PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO“ PROJEKTO

([TAIS NR. 26-11846](#))

2026 m. rugsėjo 18 d. GI-2026-09-18-02

Vilnius

VšĮ „Girių inspekcija“, nepriklausoma aplinkosaugos organizacija, vykdanči viešojo intereso gynimo veiklą gyvosios gamtos, biologinės įvairovės ir miškų apsaugos srityse, teikia pastabas ir pasiūlymus dėl Saugomų rūšių informacinės sistemos (toliau – SRIS) nuostatų pakeitimo projekto, paskelbto derinti TAIS Nr. 26-11846.

Pritariame SRIS modernizavimui ir saugomų rūšių duomenų kokybės, sąveikumo bei apsaugos stiprinimui. Tačiau projektu iš esmės išlaikomas modelis, kai visuomenei prieinami tik apibendrinti duomenys, o išsamesnė informacija gaunama individualaus prašymo ir prieigos pagrindu. Mūsų vertinimu, valstybės sukaupitai aplinkos informacijai turi būti taikomas priešingas principas – duomenys yra vieši ir atviri pagal nutylėjimą, o ribojama tik konkreti informacija ir tik tokia apimtimi, kokia būtina realiai saugomos rūšies ar jos radavietės apsaugai.

Toks požiūris atitinka Orhuso konvencijos 4 ir 5 straipsniuose įtvirtintą teisę gauti aplinkos informaciją ir valstybės pareigą ją aktyviai rinkti bei skleisti. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/4/EB 4 straipsnis leidžia riboti informaciją, kai jos atskleidimas galėtų pakenkti aplinkos apsaugai, pavyzdžiui, retų rūšių buvimo vietoms, tačiau tokios išimtys turi būti aiškinamos siaurai, įvertinant viešąjį interesą ir, kai įmanoma, atskiriant ribojamą informaciją nuo likusios viešintinos informacijos. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymo 8 straipsnis taip pat numato galimybę gautus duomenis viešai skelbti, adaptuoti, apdoroti ir perduoti tretiesiems asmenims, kartu draudžiant juos iškraipyti ar naudoti neteisėtai ir klaidinančiai.

1. Dėl SRIS duomenų viešumo ir atvirumo pagal nutylėjimą principo

Projekto nuostata. Projekto 22 punkte duomenų skelbimas siejamas su teisės aktuose ir Nuostatuose nustatyta tvarka, 27 punkte išsamesnė prieiga suteikiama pagrindus duomenų naudojimo tikslą, o 40 punkte viešai

numatoma skelbti tik apibendrintą informaciją ir rūšių paplitimo žemėlapius. Bendras viešumo ir atvirumo pagal nutylėjimą principas projekte aiškiai neįtvirtintas.

Pakeitimo pagrindimas. Saugomų rūšių duomenys yra aplinkos informacija, reikalinga ne tik valstybės institucijoms, bet ir bendruomenėms, nevyriausybinėms organizacijoms, ekspertams bei gyventojams, norintiems laiku įvertinti planuojamos veiklos poveikį. Uždara pagal nutylėjimą sistema apsunkina nepriklausomą patikrą, ar rengiant miškotvarkos, kirtimų, infrastruktūros, teritorijų planavimo ar kitus sprendinius buvo tinkamai atsižvelgta į valstybės jau turimus biologinės įvairovės duomenis. Jautrių rūšių apsauga gali pateisinti konkrečių tikslų vietos duomenų ribojimą, tačiau ji nepateisina bendro visos sistemos uždaro.

Siūlome projekto 22 punktą papildyti nuostata:

„SRIS duomenys ir informacija visuomenei teikiami ir skelbiami vadovaujantis viešumo ir atvirumo pagal nutylėjimą principu. Duomenų prieinamumas ribojamas tik tiek ir tokia apimtimi, kiek jų atskleidimas konkrečiu atveju galėtų sukelti realią grėsmę saugomos rūšies, jos radavietės ar augavietės apsaugai arba kai ribojimą nustato įstatymai ar Europos Sąjungos teisės aktai.“

2. Dėl viešai prieinamų erdvinio duomenų ir jautrių rūšių apsaugos kriterijų

Projekto nuostata. Projekto 19.4.3 papunktyje numatytos atvirų duomenų teikimo sąsajos ir dominančių teritorijų duomenų paslaugos, 31 punkte – automatizuotas duomenų teikimas per WMS ir WFS, o 40.3 papunktyje viešame portale numatomas tik apibendrintas rūšių paplitimo atvaizdavimas. Todėl projekte nėra aiškiai nustatyta, kokie erdviniai duomenys visuomenei turi būti prieinami atvirai ir kokių tikslumu.

Pakeitimo pagrindimas. Viešam naudojimui tinkami saugomų rūšių duomenys turėtų būti pateikiami ne tik kaip peržiūros žemėlapis, bet ir atvirais, GIS sistemose naudojamais formatais bei sąveikiomis paslaugomis. Kai tiksliai konkrečios rūšies buvimo vieta iš tiesų jautri, pakanka riboti tik jos tikslumą – pavyzdžiui, pateikti gardelę, generalizuotą teritoriją ar kitą saugų erdvinį detalumą. Turi būti iš anksto viešai nustatyta, kokiais atvejais tiksli saugomos rūšies vieta slepiama, dėl kokios apsaugos rizikos ir kokių mastu duomenys generalizuojami; tai neturėtų būti sprendžiama atskirai kiekvienam duomenų gavėjui.

Siūlome projekto 40.3 papunktį išdėstyti taip:

„40.3. saugomų rūšių paplitimo erdviniai duomenys ir žemėlapiai. Neribojami SRIS erdviniai duomenys teikiami atvirais duomenų formatais. Kai tikslios saugomos rūšies radavietės ar augavietės atskleidimas galėtų kelti realią grėsmę jos apsaugai, viešai teikiama generalizuota erdvinė informacija, užtikrinanti galimybę įvertinti rūšies buvimą teritorijoje neatskleidžiant jautrios tikslios vietos. Kriterijai, pagal kuriuos tikslios vietos duomenys ribojami, skelbiami viešai.“

Siūlome projekto 31 punktą papildyti sakiniu:

„SRIS erdviniai duomenys, kurių viešinimas nėra ribojamas, turi būti viešai prieinami tokia forma, kad juos būtų galima peržiūrėti ir naudoti kitose GIS sistemose, įskaitant WMS, WFS ar lygiavertes sąveikiąsias paslaugas.“

3. Dėl viešos konkrečios teritorijos patikros funkcijos

Projekto nuostata. Projekto 19.4.3 papunktyje minima dominančių teritorijų duomenų paslauga, o 20.2 papunktyje numatyta galimybė prašyti erdvinio saugomų rūšių duomenų apie aktualią teritoriją. Tačiau vieša konkrečios teritorijos patikros funkcija, kuri leistų operatyviai patikrinti planuojamos veiklos plotą neatskleidžiant jautrių tikslų koordinatų, aiškiai nenustatyta.

Pakeitimo pagrindimas. Praktikoje aplinkai negrįžtamas poveikis gali prasidėti greičiau, negu gaunama individuali prieiga ar atsakymas į duomenų prašymą. Vėlgi „Girių inspekcija“ praktikoje tokia prieiga būtina

siekiant operatyviai patikrinti jau vykdomus ar planuojamus kirtimus ir kitus projektus bei, nustatčius galimą grėsmę saugomai rūšiai, laiku kreiptis į kompetentingas institucijas dėl patikrinimo, veiklos sustabdymo ar apsaugos priemonių taikymo, kol nepadaryta negrįžtama žala. Visuomenei turi būti sudaryta galimybė laiku nustatyti, kad konkrečioje teritorijoje yra valstybės turimų saugomų rūšių duomenų ir kad prieš veiklą būtinas papildomas vertinimas ar apsaugos priemonių taikymas. Tam nebūtina viešinti tikslios jautrios rūšies radavietės.

Siūlome projekto 19.4.3 papunktį papildyti nuostata:

„Dominančių teritorijų duomenų paslaugos turi sudaryti galimybę viešame SRIS portale pasirinkti teritoriją žemėlapyje arba įkelti erdvinį poligoną ir patikrinti, ar pasirinktoje teritorijoje arba, kai taikoma, su ja susijusioje apsaugos zonoje yra registruotų saugomų rūšių radaviečių, augaviečių ar stebėjimų. Viešai pateikiama duomenų aktualumo data, jų patvirtinimo būseną ir informacija apie būtinybę atsižvelgti į saugomos rūšies apsaugos reikalavimus, neatskleidžiant tikslios jautrių rūšių buvimo vietos, kai jos atskleidimas galėtų kelti realią grėsmę rūšies apsaugai.“

4. Dėl galimybės teisėtai perduoti SRIS duomenis institucijoms, teismams ir ekspertams

Projekto nuostata. Projekto 13.3 papunktyje ir 27 punkte nustatyta, kad SRIS duomenų gavėjas negali jų atskleisti kitiems asmenims. Pažodžiui taikant tokią nuostatą, duomenų gavėjas negalėtų jų perduoti net tada, kai tai būtina saugomai rūšiai apsaugoti – pavyzdžiui, Aplinkos apsaugos departamentui, Valstybinei miškų tarnybai, teismui ar ekspertui.

Pakeitimo pagrindimas. Toks absoliutus draudimas gali trukdyti pačiam gamtos apsaugos tikslui. Gavus informaciją, kad planuojamas ar vykdomas kirtimas, statyba ar kita veikla gali paveikti saugomos rūšies radavietę, turi būti galima šią informaciją teisėtai perduoti kompetentingai institucijai, teismui ar ekspertui, kad būtų galima patikrinti situaciją ir prireikus taikyti apsaugos priemones. Konfidencialumas turėtų būti taikomas tik tiems tiksliesiems duomenims, kurių atskleidimas realiai galėtų pakenkti rūšiai, o ne visai gautai informacijai. Be to, šiuo metu galiojanti SRIS duomenų teikimo tvarka jau numato išimtis, kai duomenys naudojami teritorijų planavimo, gamtotvarkos, miškotvarkos, PAV ir SPAV dokumentams rengti.

Siūlome projekto 13.3 papunktį išdėstyti taip:

„13.3. duomenis naudoti tik sutartyje ar prašyme nurodytais tikslais. Tikslų saugomų rūšių radaviečių, augaviečių ar kitos jautrios informacijos neatskleisti kitiems asmenims, kai jos atskleidimas galėtų realiai pakenkti rūšies ar jos buveinės apsaugai arba kai tai riboja teisės aktai. Ši pareiga netaikoma, kai duomenys teisėtai perduodami kompetentingoms institucijoms, teismams ar ekspertams, užtikrinant jautrių duomenų apsaugą.“

Siūlome projekto 27 punkto nuostatą dėl duomenų neplatavimo ir neatskleidimo pakeisti taip:

„Duomenų gavėjas įsipareigoja neplatinti ir neatskleisti tretiesiems asmenims tikslų saugomų rūšių radaviečių, augaviečių ar kitos jautrios informacijos, kai jos atskleidimas galėtų realiai pakenkti rūšies ar jos buveinės apsaugai arba kai tai riboja teisės aktai. Ši pareiga netaikoma, kai duomenys teisėtai perduodami kompetentingoms institucijoms, teismams ar ekspertams, užtikrinant jautrių duomenų apsaugą.“

5. Dėl projekto 30 punkte nustatomo draudimo keisti gautus duomenis

Projekto nuostata. Projekto 30 punkte nustatoma, kad SRIS duomenų gavėjai negali keisti iš SRIS gautų duomenų.

Pakeitimo pagrindimas. Pažodžiui taikoma nuostata galėtų uždrausti įprastą ir teisėtą GIS duomenų naudojimą – keisti formatą, iškirpti analizuojamą teritoriją, jungti duomenis su Miškų valstybės kadastro, saugomų teritorijų, buveinių ar kitais sluoksniais, atlikti erdvinę analizę ir rengti išvestinius žemėlapius. Teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymo 8 straipsnyje leidžiama duomenis adaptuoti ir apdoroti;

draustinas yra duomenų iškraipymas, klaidinantis ar neteisėtas jų naudojimas, o ne techninis ar analitinis apdorojimas.

Siūlome projekto 30 punktą išdėstyti taip:

„30. SRIS duomenų gavėjai negali iškraipyti iš SRIS gautų duomenų ar jų naudoti klaidinančiu arba neteisėtu būdu. Duomenys gali būti adaptuojami, apdorojami, jungiami su kitais duomenų rinkiniais ir kitaip perdirbami teisės aktų nustatyta tvarka, nurodant SRIS kaip pirminį duomenų šaltinį.“

Analogiškai prašome patikslinti ir kitas projekto nuostatas, kuriose duomenų techninis ar analitinis apdorojimas galėtų būti suprantamas kaip draudžiamas duomenų „keitimas“.

Prašome:

1. Papildyti projekto 22 punktą SRIS duomenų viešumo ir atvirumo pagal nutylėjimą principu, ribojant tik konkrečius jautrius duomenis ir tik proporcinga apimtimi.
2. Patikslinti projekto 40.3 papunktį ir 31 punktą, kad neribojami SRIS erdviniai duomenys būtų viešai prieinami ne tik kaip peržiūros žemėlapis, bet ir tokia forma, kurią galima naudoti kitose GIS sistemose, o jautrių rūšių atveju būtų viešinama saugiai generalizuota informacija ir aiškūs vieši ribojimo kriterijai.
3. Papildyti projekto 19.4.3 papunktį konkrečios teritorijos ar įkelto poligono viešos patikros funkcija, leidžiančia nustatyti saugomų rūšių duomenų buvimą neatskleidžiant jautrių tikslų koordinatų.
4. Patikslinti projekto 13.3 ir 27 punktus taip, kad būtų ribojamas jautrių duomenų atskleidimas, tačiau būtų leidžiama juos teisėtai perduoti kompetentingoms institucijoms, teismams ar ekspertams, kai tai būtina rūšies apsaugai ar viešojo intereso gynimui.
5. Projekto 30 punktą išdėstyti taip, kad būtų draudžiamas duomenų iškraipymas, tačiau leidžiamas teisėtas jų adaptavimas, analizė, jungimas su kitais duomenų rinkiniais ir kitoks pakartotinis naudojimas.
6. Šias pastabas paskelbti TAIS prie projekto Nr. 26-11846, įtraukti į oficialią derinimo medžiagą ir pateikti motyvuotą kiekvieno pasiūlymo įvertinimą, nurodant, ar į jį atsižvelgta, atsižvelgta iš dalies, ar neatsižvelgta, ir pateikiant motyvus.

Pažymime, kad šios pastabos teikiamos įgyvendinant visuomenės teisę dalyvauti priimančioms sprendimus aplinkosaugos klausimais. Orhuso konvencijos 8 straipsnyje numatyta, kad rengiant vykdomojo pobūdžio teisės aktus ir bendrojo pobūdžio privalomuosius norminius aktus, galinčius turėti reikšmingą poveikį aplinkai, turi būti skatinamas veiksmingas visuomenės dalyvavimas ir, kiek įmanoma, atsižvelgiama į jo rezultatus. Mūsų veikla taip pat atitinka Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 31³⁵ straipsnyje įtvirtintą visuomenės dalyvavimo viešojo intereso klausimais sampratą, o aplinka šiame straipsnyje aiškiai priskiriama viešojo intereso klausimams.

Prašome atsakymą ir informaciją apie šių pastabų įvertinimą pateikti el. paštu giriuinspekcija@gmail.com.

Pagarbiai,

VšĮ „Girių inspekcija“

Vadovas Mindaugas Docaitis